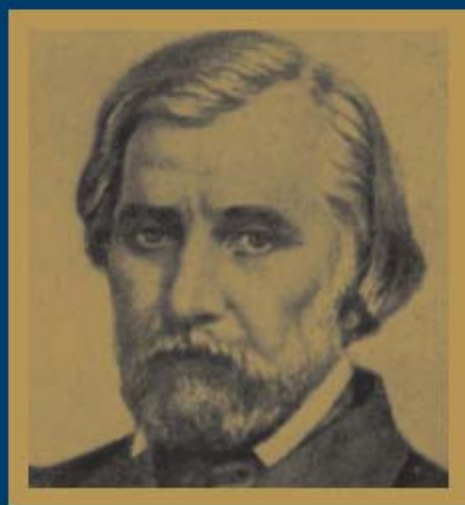

I. S. TURGENEV

RUDIN

I. S. TURGENEV ~ Rudin

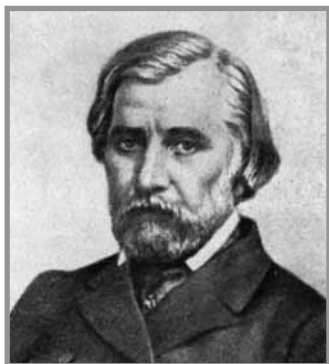

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

Edícia _____ knižnica
svetových
autorov _____ zv. 3.

IVAN SERGEJEVIČ TURGENEV

RUDIN

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

Translation © 1957, 1977, 2005 by Ružena Dvořáková-Žiaranová
Epilogue © 2005 by Miloš Ferko
Cover design © 2004 by Dušan Babjak
© Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o.,
Bratislava
e-mail: vsst@stonline.sk
<http://www.vsss.sk>

Realizované s finančnou podporou
Ministerstva kultúry SR

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATELOV
spol. s r. o.

Z ruského originálu druhého zväzku diela Sobranije sočinenij
v desiaty tomach, ktorý vyšiel vo vydavateľstve Gosudarstvennoje
izdatelstvo chudožestvennoj literatury, Moskva 1961 (Rudin – 1957),
preložila Ružena Dvořáková-Žiaranová

Doslov napísal Miloš Ferko
Zodpovedná redaktorka Mária Hulmanová
Obálka Dušan Babjak
Sadzba a tlač ETERNA Press, s. r. o.

Vydanie tretie, vo Vydavateľstve Spolku slovenských spisovateľov
prvé
Printed in Slovakia

ISBN 80-8061-205-6

1

Bolo tiché letné ráno. Slnce stálo už dosť vysoko na jasnom nebi, ale polia sa ešte ligotali od rosy; z dolín, čo sa nedávno prebudili, povievala voňavá sviežosť a v lese, ešte vlhkom a tichom, veselo pospevovali ranní vtáci. Na kopci, ktorého miernu stranu odspodu dovrchu pokrývala práve rozkvitnutá raž, bolo vidieť malú dedinku. Po úzkom chodníku kráčala k nej mladá žena v bielych mušelinových šatách, v okrúhlom slamenom klobúku a so slnečnikom v ruke. Pár krokov za ňou šiel lokaj.

Kráčala nenáhľivo, akoby sa kochala prechádzkou. Vôkol po vysokej hybkej raži, čo sa čerila a menila farbu hneď do stribristozelena, hneď do červenkava, bežali s jemným šelestom dlhé vlny; vo výšave švitorili škovránky. Mladá žena šla do svojej dediny, vzdialenej asi verstu od dedinky, kde sa uberala. Volala sa Alexandra Pavlovna Lipinová. Bola vdova, bezdetná a dosť bohatá, bývala s bratom Sergejom Pavlyčom Volyncevom, štábnym rotmajstrom vo výslužbe. Nebol ženatý a spravoval jej majetok.

Alexandra Pavlovna prišla do dedinky, zastala pri krajnej chalúpke, veľmi nachýlenej a nizučkej, zavolala lokaja a kázala mu, aby sa šiel dnu spýtať, ako sa má gazdiná. Čoskoro sa vrátil spolu s vetchým bielobradým sedliakom.

- Tak čo je ? – spýtala sa Alexandra Pavlovna.
- Ešte žije... – odpovedal starec.
- Môžem ísť dnu?
- Pravdaže môžete.

Alexandra Pavlovna vošla do chalupy. Bolo v nej tesno, dusno a plno dymu... Ktosi sa na prípecku pomrivil a zastenal. Alexandra Pavlovna sa rozhliadla a v pološere zazrela žltú a zvráskavenú tvár stareny, previazanú bavlnenou šatkou. Bola prikrytá až po prsia hrubou halenou, veľmi ťažko dýchala, slabučko ševeliac vycivenými rukami. Alexandra Pavlovna pristúpila k stareнке a dotkla sa jej čela... až tak blčalo.

– Ako sa cítiš, Matriona? – spýtala sa naklonená nad prípeckom.

– Jo-oj! – zastenala stareнка a zahľadela sa na Alexandru Pavlovnu. – Zle, veľmi zle, duša moja. Už mám hodiny porátané, holubička!

– Boh je milostivý, Matriona, hádam sa ti ešte uľaví. Užila si liek, čo som ti poslala?

Stareнка smutne zaochkala, ale neodvetila. Nedopočula otázku.

– Užila, – ozval sa starček odo dvier.

Alexandra Pavlovna sa obrátila k nemu.

– Okrem teba nie je pri nej nikto? – spýtala sa.

– Je dievčatko – jej vnučka, ale naveky sa dakde túla. Taká vrtielka, ani chvíľu doma neobsedí. Žeby vody podala starej materi – aj to sa jej lení. A ja som už starý, čože ja môžem!

– Nemali by ste ju previezť ku mne do nemocnice?

– Nie! Načo do nemocnice. Umrieť tu či tam. Dosť si už požila; istotne taká je Božia vôľa. Ani z prípecka už neschodí. Horkýže do nemocnice! Veď by umrela, len čo by ju nadvihli.

– Och, – zastenala chorá, – pani moja krásna, len mi sirôtku neopušť; naši páni sú ďaleko, a ty...

Starenka zmlkla. Nevládala ďalej.

– Netráp sa, všetko sa zariadi, – odpovedala Alexandra Pavlovna. – Tu som ti čaj a cukru priniesla. Ak ti príde chuť, napi sa... Veď samovar máte? – doložila, pozrúc na starčeka.

– Samovar? Samovar nemáme, ale môžem zohnať.

– Tak zožeň, alebo pošlem svoj. A nakáž vnučke, aby sa netúlala. Povedz jej, že je to hanba.

Starček neodpovedal, len vzal do oboch rúk balíček s cukrom a čajom.

– Tak zbohom, Matriona, – povedala Alexandra Pavlovna, – ešte ťa prídem pozrieť, len sa neopúšťaj a lieky ber, ako treba...

Starenka nadvihla hlavu a načiahla sa k Alexandre Pavlovne.

– Podaj mi rúčku, pani, – zašemetila.

Alexandra Pavlovna jej ruku nepodala, ale sklonila sa a bozkala ju na čelo.

Na odchode povedala starčekovi:

– Dbaj, aby lieky užívala presne podľa predpisu. A dávajte jej hodne čaju...

Starček ani teraz neodpovedal, len sa uklonil.

Alexandra Pavlovna si voľne vydýchla, keď sa ocitla na čerstvom vzduchu. Vystrela slnečník a chcela sa pobrat domov, keď vtom spoza rohu chalúčky vyhrkotala nizučká ľahká brička a v nej sedel asi tridsaťročný muž v starom plátennom sivom plášti a v takej istej čiapke so strieškou. Keď zočil Alexandru Pavlovnu, ihneď zastavil koňa a obrátil sa k nej. Široká bledá tvár so svetlosivými malými očami a pobelavými fúzmi veľmi mu pristala k farbe obleku.

– Dobré ráno! – pozdravil sa s lenivým úsmevom. – Dovoľte, aby som sa spýtal, čo tu robíte.

– Bola som navštíviť chorú... A vy odkiaľ, Michajlo Michajlyč?

Muž, čo sa volal Michajlo Michajlyč, pozrel jej do očí a opäť sa usmial.

– Dobre robíte, keď navštevujete chorých, – pokračoval, – ale nemali by ste starkú radšej previezť do nemocnice?

– Je veľmi slabá, neslobodno ňou hýbať.

– A svoju nemocnicu nemienite zrušiť?

– Zrušiť? Prečo?

– Len tak.

– Aká čudná myšlienka! Čo vám to zišlo na um?

– Stýkate sa ustavične s Lasunskou a zdá sa mi, že ste pod jej vplyvom. A podľa jej slov nemocnice a školy sú len hlúposti, nepotrebné výmysly. Dobročinnosť aj vzdelanie je vraj čisto osobná vec, vec srdca... tak sa vari vyjadrila. Rád by som vedel, či pesničku to spieva.

Alexandra Pavlovna sa zasmiala.

– Daria Michajlovna je inteligentná žena, veľmi ju mám rada a vážim si ju; ale aj ona sa môže myliť a neverím každému jej slovu.

– Správne robíte, – odvetil Michajlo Michajlyč, ešte vždy neschádzajúc z bričky, – lebo ona ani sama neverí svojim slovám. A ja som veľmi rád, že som vás stretol.

– Naozaj?

– To je otázka! Akoby som nebol vždy rád, keď vás vidím! A dnes ste taká svieža a milá ako to ráno.

Alexandra Pavlovna sa opäť zasmiala.

– Na čom sa smejete?

– Na čom? Keby ste sa videli, s akým mdlým a chladným výzorom ste povedali svoj kompliment. Čudujem sa, že sa vám pri poslednom slove nezívlo.

– S chladným výzorom... Vy vždy len oheň potrebujete; a oheň nie je na nič. Vzblkne, nadymí a zhasne.

– A zohreje, – doložila Alexandra Pavlovna.

– Áno... a popáli.

– A čo na tom, že popáli! Veď to nie je nešťastie. Vždy lepšie, ako...

– Veď uvidím, či budete takto hovoriť, ak sa aspoň raz poriadne popálite, – prerušil ju namrzeno Michajlo Michajlyč a plesol opratami koňa. – Zbohom!

– Michajlo Michajlyč, počkajte! – zakričala Alexandra Pavlovna. – Kedy prídete k nám?

– Zajtra; pozdravujte brata.

A brička sa rozbehla.

Alexandra Pavlovna pozrela za Michajlom Michajlovičom.

Celkom ako vrece! pomyslela si. A naozaj, zhrbený, zaprášený, s čiapkou posotenou do tyla, spod ktorej mu neporiadne trčali žlté škuty, pripomínal veľké múčne vrece.

Alexandra Pavlovna sa pobrala pomaličky chodníkom naspäť. Šla so sklopenými očami. Kdesi nablízku začula dupot koňa; nevdojak zastala a zdvihla hlavu... Oproti sa niesol na koni jej brat; popri ňom kráčal nízky mladík v rozopnutom letnom kabáte, v svetlej kravate a svetlom klobúku, s paličkou v ruke. Už zďaleka sa usmieval na Alexandru Pavlovnu, hoci videl, že je zamyslená a nič si nevšíma, a len čo zastala, pristúpil k nej a radostne, skoro nežne pozdravil:

– Dobré ráno, Alexandra Pavlovna, dobré ráno!

– Á! Konstantin Diomidyč! Dobré ráno! – odpovedala. – Idete od Darie Michajlovny?

– Uhádli ste, prosím, uhádli, idem od Darie Michajlovny, – ozval sa mladík s rozžiarenou tvárou. – Poslala ma k vám, prosím; šiel som radšej pešo... Je také utešené ráno a k vám sú len štyri versty. Prídem – a vás, prosím, niet doma. Váš pán brat mi hovoria, že ste šli do Semionovky a oni že sa chystajú na pole; nuž, prosím, pobral som sa s nimi vám naproti. Áno, prosím. Aké je to úžasné!

Mladík hovoril po rusky čisto a správne, ale s cudzím prízvukom, i keď sa nedalo presne určiť, s akým. V črtách tváre

mal čosi ázijské. Dlhý hrbatý nos, veľké nepohyblivé oči, trocha vypleštené, hrubé červené pery, kľenuťé čelo, ako žúžol čierne vlasy – to všetko v ňom prezrádzalo orientálny pôvod, ale mladík mal priezvisko Pandalevskij a za svoje rodisko označoval Odesu, hoci bol vychovaný kdesi v Bielorusku na trovy dobročinnnej bohatej vdovy. Druhá vdova ho zas dostala do úradu.

Dámy stredných rokov ho všeobecne rady brali pod ochranu: vedel ich nájsť, vedel si ich získať. Aj teraz býval u bohatej statkářky Darie Michajlovny Lasunskej ako nevlastný syn alebo príživník. Bol veľmi milý, úslužný, jemný a bol tajný milovník rozkoší, mal príjemný hlas, obstojne hral na klavíri a keď sa s niekým zhováral, mal obyčaj až sa tak vpíjať do neho očami. Bol vždy ako zo škatulky a šaty nosil napodiv dlho, starostlivo si holil širokú braďu a sčesával vlások ku vlásku.

Alexandra Pavlovna ho vypočula do konca a oslovila brata:

– Dnes stále niekoho stretám, práve som sa zhovárala s Ležnevom.

– Ale! Naozaj? Šiel niekam?

– Áno, predstav si, na bričke, vo voľákom plátennom vreci, celý zaprášený... Taký čudák!

– Áno, pripúšťam, že je čudák, ale aj tak je to skvelý človek.

– Kto? Pán Ležnev? – spýtal sa Pandalevskij akoby v údive.

– Áno, Michajlo Michajlyč Ležnev, – prisvedčil Volynce.

– No zbohom, sestra moja, musím sa ponáhľať do poľa; sejú ti pohánku. Pán Pandalevskij ťa odprevadí domov...

A Volynce pustil koňa cvalom.

– Veľmi rád! – zvolal Konstantin Diomidyč a ponúkol Alexandre Pavlovne ruku.

Podala mu svoju a pobrali sa cestou do jej kúrie.

Kráčať s Alexandrou Pavlovnou popod pazuchy pôsobi-

lo Konstantinovi Diomidyčovi zrejme veľkú radosť. Drobčil popri nej, usmieval sa a orientálne oči sa mu až zarosili, čo sa mu, mimochodom, často stávalo: Konstantin Diomidyč sa raz-dva roznežnil a vyronil slzu. A komu by nebolo príjemné viesť sa ruka v ruke s peknou, mladou a štíhlou dámmou? O Alexandre Pavlovne celá ...ská gubernia svorne hovorila, že je pôvabná a ...ská gubernia sa veru nemýlila. Už len jej rovný, jemne vyhrnutý noštek mohol priviesť o rozum každého smrteľníka a tým skôr jej zamatové hnedé oči, zlatistoplavé vlasy, jamky na okrúhlych lícach a ešte iné pôvaby. Ale najkrajší na nej bol výraz milej tváre: dôverčivý, dobrácky a krotký, aj dojímaj, aj priťahoval. Alexandra Pavlovna hľadela, aj smiala sa ako dieťa; urodzené panie ju pokladali za veľmi naivnú... Mohol si človek ešte niečo želať?

– Vravíte, že vás ku mne poslala Daria Michajlovna? – spýtala sa Pandalevského.

– Áno, prosím, poslali, – odpovedal, pričom hlásku s vyslovoval ako anglické *th*, – rozhodne si želajú a veľmi dôrazne vás prosia, aby ste sa ráčili unúvať k nim dnes na obed...

– Keď Pandalevskij hovoril v tretej osobe, a najmä o dáme, prísne zachovával onikanie. – Čakajú na návštevu nového hosťa, s ktorým vás rozhodne chcú zoznámiť.

– Kto je to?

– Akýsi barón Muffel, kamerjunker z Petrohradu. Daria Michajlovna sa s ním nedávno zoznámila u kniežata Garina a veľmi pochvalne sa o ňom vyjadrujú ako o milom a vzdelanom mladíkovi. Pán barón sa venujú aj literatúre, alebo, lepšie povedané... ach, aký utešený motýľ! Ráďte si všimnúť... lepšie povedané, politickej ekonómii. Napísali článok o akej-si veľmi zaujímavej otázke a radi by ho dali posúdiť Darii Michajlovne.

– Politicko-ekonomický článok?

– Z hľadiska jazyka, prosím, Alexandra Pavlovna, z hľadiska jazyka, prosím. Akiste viete, že i v tom sú Daria Mi-

chajlovna dobrá odborníčka, prosím. Žukovskij sa s nimi radieval, i môj dobrodinec, ctihodný starec Roksolan Mediarovič Ksandryka, ktorý žije v Odese... Akiste poznáte to meno?

– Nie veru, nepočula som.

– Nepočuli ste o takej osobnosti? To je čudné! Chcel som povedať, že aj Roksolan Mediarovič mal vždy vysokú mienku o Darii Michajlovne a o jej znalostiach ruského jazyka.

– A nie je ten barón suchár? – spýtala sa Alexandra Pavlovna.

– Vôbec nie, prosím; Daria Michajlovna hovoria, že naopak, sveták sa v ňom zračí na prvý pohľad. O Beethovenovi hovoril tak zápalisto, že aj starý knieža prišiel do vytrženia... Priznám sa, rád by som ho počul, veď je to z môjho odboru. Dovoľte, aby som vám ponúkol tento nádherný poľný kvietok.

Alexandra Pavlovna si vzala kvietok a po niekoľkých krokoch ho odhodila na cestu... K domu mala ani nie dvesto krokov. Nedávno vystavaný a vybielený prívetivo hľadel širokými svetlými oblokmi z hustej zelene starých líp a javorov.

– Tak čo rozkážete oznámiť Darii Michajlovne, prosím? – ozval sa Pandalevskij, trochu urazený osudom kvietka, ktorý jej podal, – bude sa vám páčiť na obed? Aj vášho pána brata pozývajú.

– Áno, určite prídeme. A ako sa má Nataša?

– Natália Alexejevna sú, chvalabohu, zdravá, prosím... Ale už sme prešli odbočku k majetku Darie Michajlovny. Dovoľte, aby som sa porúčal.

Alexandra Pavlovna zastala.

– A nezájdete k nám? – spýtala sa nerozhodne.

– Zo srdca by som rád, prosím, ale bojím sa, aby som neprišiel neskoro. Daria Michajlovna by rada počuli novú Thalbergovu etudu, tak sa musím na to pripraviť, musím

trochu cvičiť. A pritom, priznám sa, pochybujem, že by vám rozhovor so mnou poskytol nejakú radosť.

– Ale choďte... prečo nie...

Pandalevskij si vzdychol a významne sklopil oči.

– Do videnia, Alexandra Pavlovna! – ozval sa po chvíľke, uklonil sa a ustúpil o krok dozadu.

Alexandra Pavlovna sa obrátila a šla domov.

Aj Konstantin Diomidyč sa pobral svojou cestou. Z tváre mu ihneď zmizla všetka milota a zjavil sa na nej samofúby, skoro bezočivý výraz. Ba i chôdzu mal inakšiu: teraz aj kráčal viac zoširoka, aj dostupoval ťažšie. Prešiel asi dve versty, nenútene sa rozháňajúc paličkou, a zrazu sa opäť uškrnul. Pri ceste zazrel mladú, dosť rúču sedliacku dievčinu, ktorá vyháňala z ovsu teľatá. Opatrne ako kocúr sa priblížil k nej a dal sa s ňou do reči. Dievčina spočiatku mlčala, červenal sa i usmievala, potom si zakryla ústa rukávom, odvrátila sa a riekla:

– Choď preč, páňko, naozaj...

Konstantin Diomidyč jej pohrozil prstom a kázal jej, aby mu priniesla nevädze.

– Načo sú ti nevädze, vari chceš venčeky pliest? – odporovala dievčina. – Nože choď preč, naozaj...

– Počúvni ma, moja milá krásna, – znova začal Konstantin Diomidyč.

– Nože choď už, – prerušila ho, – aha, mladí páni idú.

Konstantin Diomidyč sa obzrel. Po ceste skutočne bežali Vaňa a Peťa, synovia Darie Michajlovny, a za nimi kráčal ich učiteľ Basistov, asi dvadsaťdvaročný mladík, ktorý práve skončil vysokú školu. Basistov bol urastený šuhaj prostej tváre, s veľkým nosom, hrubými perami a prasačiami očkami, nepekný a nemotorný, ale dobrý, čestný a úprimný. Obliekal sa nedbanlivo, nestrihal si vlasy – nie zo šviháctva, ale z lenivosti; rád si zajedol, pospal, ale mal rád aj dobrú knihu, búrlivú debatu a z celej duše nenávidel Pandalevského.

Deti Darie Michajlovny zbožňovali Basistova a ani trochu sa ho nebáli; so všetkými ostatnými v dome bol nakriž, čo domácej panej nebolo veľmi po vôli, hoci vždy tvrdila, že predsudky pre ňu nejestvujú.

– Dobré ráno, moji milučkí! – prihovoril sa im Konstantin Diomidyč. – Ako zavčasu ste sa dnes vybrali na prechádzku! A ja, – doložil na adresu Basistova, – ja som už dávno vonku, kochať sa prírodou je moja vášeň.

– Videli sme, ako sa kocháte prírodou, – zahundral Basistov.

– Vy ste materialista, i teraz bohvie, na čo myslíte. Poznám vás ja!

Keď sa Pandalevskij zhováral s Basistovom alebo jemu podobnými ľuďmi, mierne sa rozčúľil a hlásku s vyslovoval výrazne, ba až trochu piskľavo.

– Vari ste sa toho dievčaťa na cestu spytovali? – povedal Basistov a šibol očami napravo i naľavo.

Cítil, že mu Pandalevskij hľadí rovno do tváre, a to mu bolo veľmi nepríjemné.

– Opakujem, ste materialista a nič viac. Vo všetkom vidíte len a len prozaickú stránku...

– Deti, – zavelil zrazu Basistov, – tamto na lúke je rakyta, nože, kto prvý k nej dobehne... Raz! Dva! Tri!

A deti sa ozlomkrky rozbehli k rakyte. Basistov bežal za nimi.

Sedliačisko! pomyslel si Pandalevskij. Pokazí tých chlapcov... sedliačisko, len čo je pravda!

A samolúbym pohľadom prebehol svoju vlastnú vzhľadnú a pôvabnú postavu, zo dva razy klepol rozťahnutými prstami po rukáve kabáta, potriasol golierom a pobral sa ďalej. Keď sa vrátil do svojej izby, obliekol si obnosený župan a s utrápenou tvárou si sadol ku klavíru.

2 ♀

Dom Darie Michajlovny Lasunskej pokladali takmer za jeden z prvých v celej ...skej gubernii. Obrovský, murovaný, vystavaný podľa náčrtov Rastrelliho v štýle minulého storočia majestátne sa vypínal hore na kopci, na ktorého úpätí tiekla jedna z hlavných riek stredného Ruska. Daria Michajlovna bola urodzená a bohatá pani, vdova po tajnom radcovi. Pandalevskij síce o nej rozprával, že pozná celú Európu a Európa pozná ju – no Európa ju poznala slabo, ba ani v Petrohrade nehrala bohvieakú dôležitú úlohu; zato v Moskve ju poznali všetci a chodievali k nej. Patrila k vyšším kruhom a mala povest' trocha čudnej, nie dákej dobrej, ale neobyčajne inteligentnej dámy. Za mladi bola veľmi pekná. Básnici jej skladali verše, mladíci sa do nej zaľubovali, seriózní páni jej dvorili. Ale odvtedy minulo asi dvadsaťpäť či tridsať rokov a po bývalom pôvabe neostalo ani stopy. „Vari táto chudučká, žltá, ale ešte nie stará dáma s končitým nosom bola kedysi krásavicou?“ spytoval sa v duchu nevdojak každý, kto ju videl prvý raz. „Či je to ona, tá istá, o ktorej spievali lýry?“ A každý sa v duchu čudoval, ako sa na svete všetko mení. Pravda, Pandalevskému sa zdalo, že oči Darie Michajlovny si napodiv zachovali svoju nádheru; ale veď ten istý Pandalevskij tvrdil, že ju pozná celá Európa.

Daria Michajlovna chodievala s deťmi každé leto do svojej dediny (mala tri deti: dcéru Natáliu, sedemnásťročnú, a dvoch synov, desať a deväťročného) a žila neviazaným životom, to znamená prijímala pánov, najmä slobodných; vidiecke panie nemohla ani cítiť. Zato sa jej od nich aj ušlo! Daria Michajlovna bola podľa nich i hrdá, i nemravná, i strašná tyranka; a hlavne – dovoľovala si takú voľnosť v rozhovore, až strach! Daria Michajlovna sa na dedine naozaj nerada obmedzovala a v jej voľnom, nenútenom správaní bolo badať jemný odtienok pohrdania dosť obmedzenými a plytkými bytosťami, čo žili okolo nej, príznačný pre veľkomestské levice... I k svojim známym z mesta sa správala dosť neviazane, ba až posmešne, ale nebol v tom odtienok pohrdania.

Ozaj, čitateľ, všimli ste si, že človek, neobyčajne roztržitý v kruhu podriadených, nikdy nebyva roztržitý v spoločnosti vyššie postavených osôb? Prečo je to tak? Napokon, podobné otázky k ničomu nevedú.

Keď sa Konstantin Diomidyč konečne nacvičil nasпамäť Thalbergovu etudu, zišiel zo svojej čistučkej a veselej izby do hostovskej, kde našiel už zhromaždenú celú domácu spoločnosť. *Salón* sa už začal. Na širokej pohovke sa uvelebila domáca pani, s nohami vtiahnutými pod seba, a prevracala v rukách novú francúzsku brožúru; pri obloku za vyšívacím rámom sedela z jednej strany dcéra Darie Michajlovny a z druhej Mlle Boncourtová, vychovávateľka, stará a chudá, asi šesťdesiatročná slečna, s čiernou parochňou pod pestrým čepcom a s papierovou vatou v ušiach; v kúte pri dverách sa usadil Basistov a čítal noviny; vedľa neho Peťa a Vaňa hrali dámu a o piecku sa opieral pán strednej postavy, s rukami založenými za chrbtom, strapatý a šedivý, s počernou tvárou a pohyblivými čiernymi očami – istý Afrikan Semionyč Pigasov.

Čudný človek bol ten pán Pigasov. Nazlostený na všetko

a na všetkých – najmä na ženy – nadával od svitu do mrku, zavše veľmi vtipne, inokedy dosť hlúpo, ale vždy s pôžitkom. Jeho podráždenosť zachádzala až do detinskosti; jeho smiech, tón hlasu, celá jeho bytosť akoby boli presiaknuté žľouchou. Daria Michajlovna ochotne prijímala Pigasova – rozveľoval ju svojimi výstrednosťami. Boli naozaj dosť zábavné. Všetko zveličovať bolo jeho vášňou. Nech rozprávali pred ním o akomkoľvek nešťastí – napríklad, že od blesku sa zapálila dedina, že voda podomlela mlyn, že si sedliak sekerou odťal ruku – zakaždým sa s návalom zúrivosti spytoval: – A ako sa volá dotyčná osoba? – To znamená, ako sa volá žena, ktorá spôsobila nešťastie, lebo podľa jeho presvedčenia každému nešťastiu je na vine žena, len dobre vidieť do veci. Raz sa hodil na kolená pred skoro neznámou paňou, ktorá ho nasilu ponúkala jedlom, a začal ju plačlivo, ale so zúrivosťou, ktorá sa mu zračila aj na tvári, prosiť, aby sa zľutovala nad ním, že sa ničím voči nej nepreviniť, ani sa nikdy v budúcnosti nemieni previniť. Raz kôň povláčil dolu vrškom jednu z práčok Daria Michajlovny, zhodil ju do priekopy a div ju nezadlávil. Pigasov od tých čias tohto koňa ani inak nevolal ako „dobrý, predobry koník“ a vršok i priekopu pokladal za neobyčajne malebné miesta. Pigasov nemal v živote šťastie, a tak schválne robil zo seba blázna. Bol synom chudobných rodičov. Jeho otec zastával rozličné nízke funkcie, ledva vedel čítať a písať a nestaral sa o výchovu syna; živil ho, obliekal – a to bolo všetko. Matka ho maznala, ale zavčasu umrela. Pigasov sa vychoval sám, sám sa dostal do okresnej školy, potom do gymnázia, sám sa naučil po francúzsky, po nemecky, ba i po latinsky a po skončení gymnázia s výborným prospechom odišiel do Derptu, kde ustavične zápasil s biedou, ale vydržal trojročné štúdium do konca. Pigasovove schopnosti neprevyšovali priemer; vyznačoval sa trpezlivosťou a húževnatosťou, ale mocne bola v ňom vyvinutá najmä ctižiadostivosť, túžba dostať sa do dobrej spoloč-

nosti, nezaostať za inými, naprotiveň osudu. Aj učil sa usilovne, aj na derptskú univerzitu vstúpil len zo ctižiadostivosti. Chudoba ho škrela a vypestovala v ňom vnímavosť a prefíkanosť. Vyjadroval sa svojsky; už za mladi si osvojil zvláštny spôsob vyjadrovať sa zlostne a podráždene. Jeho myšlienky nepresahovali všeobecnú úroveň; ale hovoril tak, že sa mohol zdať nielen múdrom, ale až veľmi múdrom človekom. Keď sa stal kandidátom, rozhodol sa venovať vedeckej dráhe: uvedomoval si, že na ktoromkoľvek inom poli by sa naskrze nemohol vyrovnáť svojim druhom (usiloval sa vyberať ich z vyšších kruhov a vedel si ich získať, ba aj lichotiť im, hoci inak ustavične nadával). Ale na to mu, jednoducho povedané, nestačili sily. Pigasov nebol samouk z lásky k vede a vedel v podstate veľmi málo. Na obhajobe dizertácie strašne zhorel, zatiaľ čo jeho kolega, s ktorým býval v jednej izbe a z ktorého sa ustavične vysmieval, človek veľmi obmedzený, ktorý však sústavné a seriózne študoval, priam exceloval. Tento neúspech Pigasova rozzúrilo; hodil do ohňa všetky svoje knihy a zošity a šiel pracovať do úradu. Spočiatku mu to nešlo zle: bol z neho obstojný úradník, nie veľmi iniciatívny, zato veľmi sebavedomý a šikovný; ale chcel čím skôr urobiť kariéru – zaplietol sa do čohosi, potkol sa a musel odísť do výslužby. Asi tri roky strávil vo svojej dedinke, nadobudnutej vlastným pričinením, a zrazu sa oženil s bohatou, polovzdelanou statkárkou, ktorú lapil na udicu svojich ľahotárskych a uštipačných spôsobov. Ale povahu mal až priveľmi zlostnú a nevládnu; rodinný život mu bol na ťarchu... Žena mu po niekoľkých rokoch spoločného života potajomky utiekla do Moskvy a predala akémusi prefíkanému dobrodruhovi svoj majetok, na ktorom si Pigasov práve bol postavil kaštieľ. Otrásený do hĺbky duše týmto posledným úderom začal sa pravotiť so ženou, ale nič nevyhral... Dožíval svoj život osihotene, navštevoval susedov, ktorých hanil za chrbtom i do očí a ktorí ho prijímali s akýmsi núteným smiechom, hoci

skutočný strach im nenaháňal – a knihu jakživ nevezal do rúk. Majetku mal asi sto duší; jeho sedliaci sa nemali zle.

– Á! Constantin! – ozvala sa Daria Michajlovna, len čo Pandalevskij vošiel do salónu. – Alexandrine príde?

– Alexandra Pavlovna vám ďakujú a pokladajú si to za osobitnú česť, – odvetil Konstantin Diomidyč, pričom sa ľúbene ukláňal na všetky strany a tučnou, bielou rukou, s nechtami ostrihanými do trojuholníka, uhládzal si starostlivo ulízané vlasy.

– Aj Volynceva príde?

– Aj oni, prosím.

– Tak čo, Afrikan Semionyč, – oslovila Daria Michajlovna Pigasova, – podľa vašej mienky sú všetky slečny neprirodzené?

Pigasovovi sa skrivilí pery a nervózne pomykal laktom.

– Ja vravím, – začal nenáhlivo – v najsilnejšom záchvate zúrivosti hovoril pomaly a výrazne, – ja vravím, že slečny všeobecne – o prítomných, prirodzene, nehovorím...

– Ale to vám nebráni na ne myslieť, – prerušila ho.

– O nich nehovorím, – zopakoval Pigasov. – Všetky slečny všeobecne sú v najvyššej miere neprirodzené – najmä v prejavovaní svojich citov. Ak sa napríklad slečna zľakne, niečomu sa poteší alebo ju niečo zarmúti, určite najprv nejako pôvabne vykrúti svoje telo (a Pigasov sa strašne mrzko prehol v drieku a rozťahol ruky) a až potom skríkne: Ach!, alebo sa rozosmeje, alebo sa rozplače. Predsa však (tu sa Pigasov samolúbo usmial) sa mi raz podarilo dosiahnuť u jednej mimoriadne neprirodzenej slečny, že úprimne prejavila svoje city.

– A ako to?

Pigasovovi zaiskrili oči.

– Ďugol som ju zozadu osikovým drúkom do boku. Až tak zvýskla a ja jej: Bravo! Bravo! To bol hlas prírody, to bol prirodzený výkrik. Aj v budúcnosti sa vždycky tak prejavujte!